

NIEUWSBRIEF

'Het Legermuseum, mijn tweede huis'	2
Hollandse leger onder Franse tricolore	6
'Schneller Heinz' Guderian en het Panzerwaffe	7
Sniper: superspecialist	8
Maastricht bijna Belgisch	10
Onze laatste oorlog als grote mogendheid	12
Marechausseemuseum 75 jaar	14

Over de Muur

Zie pagina 4

'Het Legermuseum is mijn tweede

door Edwin Ouwejan (tekst en foto)

De geuren van motorolie, vet en het metaal van de tanks op de begane grond van het Legermuseum vermengen zich in de kantine met het aangename aroma van verse koffie, broodjes worst en appelflappen. De kantine is de plek waar Nel sinds jaar en dag de scepter zwaait. Hoewel Nel niks had met het leger is de Delftse intussen verknocht geraakt aan het museum: "Ik word altijd erg blij van de mensen die het hier naar hun zin hebben!"

2

Een vertrouwd gezicht halfweg een museumbezoek: Nel Pont zorgt voor een lekker kopje koffie.

Nel Pont verzorgt sinds 1996 de catering in het Legermuseum. In de beginjaren werkte zij er via een commerciële cateraar in de weekenden. Het museum besloot in 2007 zelf voor de catering te gaan zorgen. Nel solliciteerde en trad voltijds in dienst bij het Legermuseum. Nel vindt het leuk om er te werken: "Het is een bijzondere en ongebruikelijke werkplek en heel anders dan bijvoorbeeld een ministerie in Den Haag." Voordat Nel bij het Legermuseum kwam, werkte zij kort in de Hofstad. Maar zij heeft ook jarenlang met veel plezier de catering verzorgd voor de raad van bestuur van de Hollandse Beton Groep.

Stormbaan

Intussen is na al die jaren het Legermuseum haar tweede huis

Bij de voorpagina:

De Berlijnse Muur (oktober 1989) in de Amerikaanse sector. Op de achtergrond een Oost-Duitse wachttore met grensbewakingstroepen. Op de voorgrond het bord 'You are leaving the American Sector' (ook in het Russisch, Frans en Duits). (Foto: Hans van Lith)

geworden. Van vroeg in de ochtend tot in de avond is Nel te vinden in het museum. De dag start met een vergadering om de planning door te nemen: wat staat er op het programma? Het Legermuseum vervult in Delft een belangrijke rol als vergaderruimte en ook als plek voor feesten, lezingen, recepties, bruiloften en bezoeken van groepen. Daarbij verzorgt Nel de gehele catering: van het inkopen tot het uitserveren. "Het organiseren van zo'n receptie leek mij vroeger een lastige klus. Maar de afgelopen jaren heb ik veel ervaring opgedaan. Ik kan nu goed inschatten hoeveel eten en drinken ik moet inkopen." Met een brede glimlach vertelt Nel: "Daarbij moet je wel rekening houden met het soort gasten. Zo drinken militairen bijvoorbeeld over het algemeen meer bier." Maar je moet ook praktisch zijn: "Kom ik toch iets tekort, dan zijn er altijd supermarkten om de hoek waar ik snel even wat kan halen."

Nel is trots op het museum en blij met haar collega's: "Dagelijks komen er collega's langs om even een praatje te maken en een lekkere bak koffie te drinken." Ook wordt er af en toe gezamenlijk geluncht. Wat Nel ook erg waardeert is dat directeur Chris Ronteltap altijd even langskomt bij bijzondere gelegenheden en bijeenkomsten: "Hij toont altijd belangstelling en dat is voor ons medewerkers prettig." De uitstapjes die worden gemaakt met de collega's van het museum zijn ook altijd leuk en bijzonder: "Bij-

huis geworden'

voorbeeld met elkaar op de stormbaan of op bezoek bij een collega-museum in het buitenland. Ik kan er enorm van genieten!"

Bijzondere bezoekers

De bezoekers van het Legermuseum zijn vaak gezellig en ontspannen. Nel vindt het heerlijk als het lekker druk is. Dan springen de medewerkers van de receptie vaak even bij: "Dat zijn meestal studenten die ervaring hebben in de horeca en mij goed kunnen helpen." Tijdens de vakanties en de weekenden bezoeken vooral gezinnen het museum. Gedurende de week zijn veel groepen te gast, vaak militairen, maar ook oud-militairen: "Het is altijd leuk om met de vaak gepensioneerde heren een praatje te maken over hun diensttijd. Het museum roept veel herinneringen op." Na de koffie gaan de meesten ook nog even naar buiten: "Nog even in de DAF op de binnenplaats zitten en het verleden herbeleven."

De toekomst van het Legermuseum houdt Nel wel bezig. Zij weet nog niet hoe haar eigen plannen eruitzien, maar: "Na de sluiting moet er toch iemand zijn die de koffie verzorgt, de broodjes smeert, inpakt en helpt schoonmaken?" Binnenkort hoort zij meer over haar toekomst.

Op het moment van het interview geniet zij nog na van een warme vakantie in Sardinië: "Ik heb heerlijk kunnen snorkelen en genoten van de vissen en natuur." Haar beide zonen beoefenen de duiksport (dus niet met een snorkel, maar met zuurstoffles). Nel wil ook nog leren duiken. "Mijn zoon zegt dat ik eigenlijk te oud ben om het te leren. Maar ik wil het heel graag en later geen spijt krijgen van de dingen die ik niet gedaan heb!" Een wijze les voor ons allemaal. Ondertussen zorgt Nel ervoor dat de bezoekers kunnen blijven genieten van de heerlijke koffie en een versnapering. En daarna weer terug het museum in, de geur van tanks opsnuiven of oude herinneringen ophalen ...

'Jassenboekje' met korting

Een kleurrijke en interessante publicatie van Legermuseum en Nederlands Instituut voor Militaire Historie. Het boek toont Nederlandse uniformen uit de tweede helft van de achttiende eeuw, getekend door Duncan Macalester Loup (1751-1812). Als Vriend profiteert u van een aantrekkelijke korting. Op vertoon van uw Vriendenpas

krijgt u het 'Jassenboekje' in de museumwinkel voor 29,50 euro in plaats van 39,50. Of bezoek de webshop en houd uw donateursnummer bij de hand. Meer informatie op www.legermuseum.nl.

Nieuwjaar en een nieuw jaar

Nu ik dit voorwoord schrijf is het nog een mooie zonnige herfstdag, maar wanneer u dit leest is dat waarschijnlijk onder de kerstboom tijdens een mischien witte kerst. Laat ik dan ook beginnen met u en de uwen een goed, vrolijk, gezond en vrolijk nieuwjaar te wensen!

(Foto: Wim den Dunnen)

Wat zal het nieuwe jaar 2012 ons brengen? Los van onze eigen Vrienden-activiteiten in 2012 – waarover we u uiteraard op de hoogte houden – komt onstuitbaar het nieuwe museum in Soesterberg dichterbij. Dit najaar hebben wij samen met een bestuursdelegatie van de vrienden van het Militaire Luchtvaart Museum overleg gevoerd met de projectleiding van het nieuwe museum, zodat wij ons samen ook beter kunnen voorbereiden op de toekomst. De contouren van het nieuwe museum in Soesterberg worden steeds duidelijker en de spanning stijgt welk van de drie consortia omstreeks februari 2012 het beste plan presenteert en wordt verkozen. Vervolgens vindt dan in juni 2012 het sluiten van het definitieve contract plaats, of zoals dat heet de 'closing'. Na de bouwvak wordt vervolgens met de bouw begonnen. Dan duurt het nog tot najaar 2014 voordat het nieuwe museum zijn poorten voor de bezoekers zal openen. In de tussentijd hopen wij wel in de gelegenheid te zijn met de Vrienden de voortgang ter plekke te mogen aanschouwen. Zeker is dat ons Legermuseum heel 2012 voor het publiek openblijft. En als het zijn deuren sluit voor het publiek, blijft nog steeds de mogelijkheid voor speciale evenementen bestaan. Dat is niet zonder belang. Immers 2013 is een jaar van vele jubilea, zoals ik al in mijn vorig voorwoord schreef. Niet alleen 100 jaar Legermuseum en 65 jaar jaar Vrienden Legermuseum, maar ook 200 jaar Koninklijke Landmacht en 100 jaar Militaire Luchtvaart. Los daarvan kan ik u nu reeds berichten dat vanaf het moment in 2013 dat het Legermuseum niet meer open is voor het publiek, op ons verzoek de Vrienden een passepartout krijgen voor gratis toegang tot de andere militaire musea die straks deel uitmaken van het Nationaal Defensiemuseum (Marine in Den Helder, Mariniers in Rotterdam, Marechaussee in Buren en indien nog toegankelijk Militaire Luchtvaart Museum in Soesterberg). Zover is het allemaal nog lang niet en met u gaan wij van 2012 weer een mooi jaar maken in en voor ons dierbare Legermuseum!

Gijs Scholtens
voorzitter

'Niemand heeft de bedoeling een

door Hans van Lith (tekst en foto's)

De Freie Deutsche Jugend (FDJ) marcheert en oefent voor de parade. De Deutsche Demokratische Republik bestaat 40 jaar. De Russische leider Gorbatsjov komt. Langs de Hongaars-Oostenrijkse grens vluchten Oost-Duitsers naar het westen, maar hier functioneren de Vopo's, de wachttorens en de checkpoints als vanouds. De Muur staat schijnbaar onaantastbaar overeind. Oost-Berlijn, oktober 1989.

Een zonnige herfst, maar de spanning is voelbaar. Op de lichtkranten in West-Berlijn staan pesterige berichten tegen de DDR, bij de grensovergangen chicaneren de Vopo's bij het doorlaten van bezoekers. In de Friedrichstrasse wacht een lange rij mensen die naar 'da drüben' wil. Mijn vrouw, zoon en ik zijn daarbij. Langslopende Oost-Duitse Vopo's halen willekeurig mensen uit de rij, die niet over de grens mogen. Waarom niet? Een verklaring wordt uiteraard niet gegeven. Wij mogen wel! In het oostelijke stadsdeel zien we de FDJ oefenen, we bekijken de Neue Wache met het 'Mahnmal gegen Faschismus und Militarismus' en de paraderende Oost-Duitse erewacht. Overal wapperen DDR-vlaggen. De Brandenburger Tor is vanaf de oostelijke kant even onbereikbaar als vanuit West-Berlijn. Hij staat aan het einde van een immens groot plein met daarvoor borden: 'Grenzgebiet. Betreten und befahren verboten'. Mijn zoon vindt het onheimisch. Bij de terugtocht via de grenspost Friedrichstrasse, krijgen mijn vrouw en ik onze pas direct terug, maar de man achter het loket bestudeert minutenlang die van onze zoon. Wat als hij zegt: "U gaat door, maar hij blijft hier!" We voelen ons kleiner worden ... Psychologische oorlogvoering!

De volgende dagen zien we de Muur aan West-Berlijnse kant. Bizar: transporen die doodlopen onder beton. Vlakbij Allied Checkpoint Charlie staat het kruis waar Peter Fechter als slachtoffer van een vluchtpoging op 17 augustus 1962 de dood vond. Op verscheidene plaatsen staan bordessen voor toeristen om over de Muur te kijken. Aan de Oost-Duitse zijde ligt een brede strook leegte met aan de overzijde weer een muur. De Potsdamer Platz, vroeger een van de drukste pleinen van Europa, is nu een kale vlakte. Vanaf de wachttorens loeren grenswachten naar de westerse toeristen. Op verscheidene plaatsen liggen verlaten stations met verroeste perronkappen van de Stadtbahn, buiten gebruik omdat hun lijn de Muur kruist. Langs de oost-westgrens borden

met: 'You are leaving the American Sector' of 'Ende des französischen Sektors', al naar de plek waar je bent.

Verdeeld land

Tijdens de conferenties van Jalta en Postdam in 1945 bepalen de geallieerden dat Duitsland wordt verdeeld in vier bezettingszones. Berlijn wordt uiteindelijk een enclave in de Russische zone, en krijgt op zijn beurt ook weer een Amerikaanse, Britse, Franse en Russische sector. De Koude Oorlog breekt uit en de onderlinge verstandhouding verslechtert. Vanaf 1 december 1946 moeten reizigers van West- naar Oost-Duitsland beschikken over een interzonepas. Er wordt een Oost-Duitse grenspolitie ingesteld en langs de grens komen prikkeldraadversperringen en barricades. In het dichtbebouwde Berlijn is de controle op het verkeer moeilijk en zo blijft de stad relatief open.

De Russen voelen de komst van de Deutsche Mark – ingevoerd als middel tegen inflatie en zwarte handel – in West-Berlijn als een bedreiging en dat leidt in 1948 tot een blokkade van de weg-, spoor- en waterverbindingen met de stad. De geallieerden stellen een luchtbrug in naar de Berlijnse vliegvelden Tempelhof, Gatow en Tegel. In ruim 200.000 vluchten wordt meer dan twee miljoen ton hulpgoederen naar Berlijn gebracht. De Russen heffen de blokkade 12 mei 1949 op, 2 oktober 1949 wordt de Deutsche Demokratische Republik uitgeroepen. West-Duitsland gaat het economisch veel beter dan de DDR en tot verdriet van de communistische leiders vluchten tallozen naar het westen. Het Oost-Duitse bewind treedt strenger op tegen vluchtters. De grensversperringen worden versterkt. Niettemin nemen tussen 1949 en 1961 zo'n 2,6 miljoen Oost-Duitsers – veelal hoog opgeleide jongelui – de wijk naar het westen. Het wordt een economisch probleem voor de DDR. De Russische leider Nikita Chroestsjov vindt dat de leegloop moet stoppen. De Oost-Duitse leider Walter

Checkpoint Charlie nog in vol bedrijf, oktober 1989.

Wisseling van de wacht door de Nationale Volks Armee bij de 'Neue Wache'.

muur te bouwen'

De Freie Deutsche Jugend oefent voor de parade bij de 40e verjaardag van de DDR in 1989.

Ulbricht is het met hem eens: in Berlijn moet een muur komen. Als 'rookgordijn' verklaart Ulbricht tijdens een persconferentie op 15 juni 1961: "Niemand heeft de bedoeling een muur te bouwen. De bouwvakkers van onze hoofdstad zijn hoofdzakelijk bezig huizen te bouwen en hun arbeidskracht wordt hier voor de volle 100 procent voor ingezet." Maar in de nacht van 12 op 13 augustus beginnen diezelfde bouwvakkers – beschermd door de Nationale Volks Armee en verbijsterd aangestaard door de Berlijners – met de bouw van 'de Muur'. Al gauw zal hij 45,3 kilometer lang zijn.

Vluchten

Na de eerste verbazing volgen vlucht pogingen uit de huizen langs de Muur. Op 15 augustus waagt een soldaat van de Nationale Volks Armee de sprong over het nog aanwezige prikkeldraad. Enkele zware vrachtauto's met vluchtelingen rijden dwars door het stenen bouwwerk ... De DDR vangt daarop de stenen door beton, huizen langs de Muur worden afgebroken, wachttorens verschijnen, soldaten schieten op vluchtelingen. De vlucht wordt steeds moeilijker, en steeds ingenieuzer. Een Oostenrijker in West-Berlijn heeft een lage sportauto, die onder de slagboom van de controlepunten kan doorrijden. Hij brengt zijn bruid en aanstaande schoonmoeder in veiligheid, een Argentijn lukt hetzelfde. Dan hangen de Oost-Duitsers zware hekken onder de slagbomen. Er worden tunnels gegraven, anderen komen via een soort takel over de Muur, een ballon wordt gebruikt als vluchtmiddel, een meisje maakt Russische uniformen na en komt zo met drie vrienden in een auto over de grens. De grenswachten beantwoorden eerbiedig de Russische militaire groet. Maar ook talloze vlucht pogingen mislukken, waarbij doden vallen – zoals Peter Fechter – of vluchtelingen gevangene worden genomen en veroordeeld.

De Muur valt

In de jaren tachtig verandert het klimaat. Michael Gorbatsjov wordt de leider van de Sovjet-Unie. Hij streeft naar glasnost (openheid) en perestrojka (hervormingen). De West-Duitse minister van Buitenlandse Zaken Hans-Dietrich Genscher roept

al in 1987 op Gorbatsjovs streven serieus te nemen. De verhoudingen tussen beide blokken worden iets losser, maar de Muur functioneert als vanouds.

De DDR bereidt zich voor op het 40-jarig bestaan, maar jongeren roepen om meer vrijheid. Voorzichtig wordt er gedemonstreerd. Op 2 mei 1989 knippen Hongaarse grenswachten een gat in de versperringen aan de Hongaars-Oostenrijkse grens. De eerste verbijsterde Oost-Duitse vakantiegangers kruipen door de opening. Er wordt niet op hen geschoten. Die zomer gaan talloze Oost-Duitsers met vakantie naar Hongarije en Tsjecho-Slowakije, om niet meer terug te keren. Velen zoeken asiel in de West-Duitse ambassades in het Oostblok die snel boordevol zitten. Genscher komt met de Oost-Duitse minister van Buitenlandse Zaken Oskar Fischer overeen dat de mensen in de Praagse vertegenwoordiging per trein, dwars door de DDR, naar het westen mogen. Op 30 september verschijnt Genscher op het balkon van de ambassade: "Ik kan u mededelen dat ..." Hij is verder onverstaanbaar door het uitzinnige gejuich dat losbarst. In Leipzig gaan honderdduizenden de straat op: "Wir sind das Volk." Opende politiek of leger het vuur? Nee!

Gesteund door Moskou wordt de Oost-Duitse leider Erich Honecker vervangen door een voorstander van vrije verkiezingen Egon Krenz. Tijdens een persconferentie op 9 november 1989 verklaart de DDR dat zij haar grenzen opent. Een journalist vraagt wanneer. Even een lichte verwarring, dan: "Sofort, unverzüglich." Direct!

Duizenden klimmen in Berlijn op en over de Muur, de grenswachten weten niet meer wat ze moeten doen, slagbomen gaan open, auto's rijden toeterend naar het westen. Mensen omhelzen elkaar huilend. De Muur is gevallen! Op 3 oktober 1990, is ook de Duitse eenheid een feit. De Koude Oorlog is voorbij. Miljoenen stukjes Muur en zelfs hele segmenten vinden hun weg over de wereld. Op de binnenplaats van het Legermuseum in Delft staat ook een stuk Muur. Ouderen herkennen de betonnen kolos, maar jongeren vragen zich misschien af wat het is. Sinds die novemberdag in 1989 is immers al weer een nieuwe generatie opgegroeid.

1810: onder de adelaar

door Ed Coumans

Met een pennenstreek lijft Napoleon op 9 juli 1810 het Koninkrijk Holland in bij het Franse keizerrijk. Daardoor vecht het 27.000 man tellende Hollandse leger plots onder een andere driekleur. Veel officieren dienen maar al te graag onder het militaire genie. Maar voor de gewone soldaat loopt het uiteindelijk slecht af.

Voor de opname in het Franse leger is een grootscheepse reorganisatie nodig. Die begint in oktober 1810, maar verloopt allesbehalve vlekkeloos. Een ontvreeden Napoleon moet al snel constateren dat de Hollandse regimenten er slecht aan toe zijn. Ze tellen veel zieken en hebben een slechte uitrusting. Napoleon schrapt diverse eenheden. Van de acht infanterieregimenten blijven er vijf over. Zij worden het 123e tot en met 126e régiment de ligne en 33e régiment d'infanterie légère. In het laatste gaat ook het oude Hollandse 1e regiment jagers over. De opgeheven eenheden dienen om de andere regimenten op sterkte te brengen.

6

Elite

De Hollandse garderegimenten vallen beter in de smaak bij Napoleon. Ze worden opgenomen in de keizerlijke garde. De garderegrenadiers krijgen zelfs een plek in de Oude Garde. In deze elite-eenheid vormen ze het 3e regiment. De grenadiers mogen hun witte uniformen behouden. Ze doen keizerin Marie-Louise denken aan de uniformen van haar geboorteland Oostenrijk. De gardehuzaren krijgen een omscholing tot lansier en worden 2e régiment

2e régiment de chevau-légers lanciers de la garde impériale. Deze voormalig Hollandse eenheid groeit uit tot een van Napoleons bekendste regimenten, de Rode Lansiers. (Collectie Legermuseum)

3e régiment de grenadiers de la garde impériale. De oude garderegrenadiers van koning Lodewijk. (Collectie Legermuseum)

de chevau-légers lanciers de la garde impériale. Het nieuwe uniform wordt ontworpen naar Poolse snit. Als hoofddeksel krijgen ze een czapska en als korte jas de kurtka. Ze mogen hun uniformkleur rood behouden. Al snel krijgen ze de bijnaam 'Rode Lansiers'. Ook de andere Hollandse eenheden worden Frans: het 2e regiment kurrasiers heet voortaan 14e régiment cuirassiers en het 2e regiment huzaren 11e régiment hussards. Het regiment artillerie te voet wordt het 9e d'artillerie à pied, en de brigade bereden artillerie het 7e d'artillerie à cheval. Dit laatste wordt al op 30 maart 1811 opgeheven en verdeeld over Franse regimenten. Kleine onderdelen als mineurs, gendarmerie en treinsoldaten worden over Franse eenheden verdeeld. Zo komen de pontonniers onder kapitein George Benthien terecht als 11e compagnie in het eerste Franse bataljon pontonniers. Zij zullen in 1812 aan (of in) de Berezi-na naam maken.

De eenheden blijven intact. Behalve dat Napoleon in 1811 een derde van de Nederlandse officieren door Fransen laat vervangen. De Nederlanders wor-

den overgeplaatst naar andere regimenten. Begin 1811 is de reorganisatie voltooid. De Hollandse regimenten komen hoofdzakelijk terecht in het vierde korps van maarschalk Davout gelegerd aan de Elbe.

Conscrit

Met de inlijving wordt ook de dienstplicht ingevoerd. In februari 1811 volgt de eerste oproep van 3.000 man. Maar veel 'Nederlandse' jongens vechten dan al jaren als *conscrit* (dienstplichtige). Zeeuws-Vlaanderen en Vlissingen zijn immers eerder ingelijfd. En het huidige Limburg kent als Frans departement al sinds 1798 de dienstplicht.

In 1811 is er veel bedrijvigheid, de voorbereiding op een nieuwe oorlog. Het betekent weinig goeds. De Hollandse eenheden die in Spanje vechten, weten daar al alles van. De inlijving mag voor enkele officieren dan een mooie carrière betekenen, maar veel 'gewone' soldaten zijn in 1812 gedoemd om met de Grande Armée op te trekken naar Rusland. Velen zullen de barre tocht niet overleven. Een tragedie die volgend jaar twee eeuwen achter ons ligt.

Achtung! Panzer!

door Hans Buurman

Jaap Jan Brouwer beschrijft in zijn boek *Heinz Guderian. Opkomst en ondergang van de Duitse Panzerwaffe* Guderians invloed op de ontwikkeling van het denken over de rol van tanks en andere gepantserde gevechtsvoertuigen in militaire operaties. Het boek volgt de Duitse officier in de jaren twintig en dertig tijdens het ontwikkelen van het concept van de blitzkrieg en in zijn rol als bevelhebber in de veldtocht in Polen, de meidagen van 1940 en de invasie van Rusland in 1941. Vanwege meningsverschillen werd Guderian gedwongen uit het leger te vertrekken; keerde in 1943 echter weer terug in de positie van inspecteur-generaal van de pantsertroepen.

Guderian publiceerde zijn ideeën in 1937 in het boek *Achtung! Panzer!* Die ideeën zouden door veel militairen en militaire denkers worden overgenomen. Overigens had Guderian in eerste instantie nog wel

bedenkingen over de gemechaniseerde oorlogvoering. Hij vond het bijvoorbeeld een onverstandig besluit om infanterie en artillerie te mechaniseren. Het zou ten koste gaan van de productie van tanks. Bovendien zag hij tanks geheel zelfstandig het slagveld naar hun hand zetten. Maar juist de combinatie van pantsereenheden met gemechaniseerde artillerie en infanterie en ondersteuning van vliegtuigen zou het succes worden van de Duitse blitzkrieg. Toch geldt Guderian als een van de grondleggers van het Duitse *Panzerwaffe*. Hoewel in het boek de persoon Guderian centraal staat, is de opkomst en ondergang van het Duitse Panzerwaffe eigenlijk interessanter. Zo wordt er ingegaan op de verschillende tanktypes, de tactische grondbeginselen, de organisatie van de gepantserde eenheden en tanktactieken. Niet de Duitse tank maar de tactiek maakte op het slagveld voor de Duitsers het verschil.

Jaap Jan Brouwer
HEINZ GUDERIAN ASPEKT
opkomst en ondergang van de Duitse Panzerwaffe

Heinz Guderian. Opkomst en ondergang van de Duitse Panzerwaffe, Jaap Jan Brouwer, Amsterdam 2010, 380 pp., 20,95 euro, ISBN 978 90 5911 615 3.

Het is een interessant boek. De schrijver mag wel consistentener zijn in zijn behandeling van de tanks waarmee de Duitsers de oorlog in 1940 begonnen; Franse tanks krijgen meer aandacht.

Over een black box en een bootcamp

Voor buitenstaanders zal het moeilijk te volgen zijn: hoe ver zijn ze nu eigenlijk met het voorbereiden van het nieuwe museum in Soesterberg? Wat gebeurt er allemaal achter de schermen? Wie houdt zich waarmee bezig en wanneer wordt er wat besloten: het lijkt een 'black box' en we weten niet wat er in die zwarte doos gebeurt.

Binnen de projectorganisatie Stichting Defensiemusea wordt er op veel fronten heel hard gewerkt. Er zijn verschillende werkgroepen bezig die ieder verantwoordelijk zijn voor een deel van het geheel. Zo worden gesprekken gevoerd met de drie consortia die in de race zijn om straks het nieuwe museum te bouwen en de nieuwe Stichting Defensiemusea wordt voorbereid. Ook wordt er nagedacht over de inrichting van de eerste permanente tentoonstelling in het nieuwe museum en de publieksactiviteiten die we straks aan de bezoekers willen aanbieden, zoals het educatieve aanbod en de grote demonstraties van militair materieel in de buitenlucht.

Ondanks de complexiteit van de materie maken we stapje voor stapje vorderingen en worden de contouren van zowel het gebouw als de nieuwe organisatie zichtbaar. Ik kan niet wachten tot het moment dat de drie consortia hun definitieve plannen ingeleverd hebben en we er één kunnen kiezen!

Als ik dit schrijf, hebben we net de herfstvakantieperiode achter de rug. Twee weken vol activiteiten voor jong en oud. Het riddertoernooi, speciaal voor de jongere kinderen, is inmiddels een beproefd en succesvol concept. En ook over de prachtige foto-expositie *Snipers* van onze conservator Casper van Bruggen, heb ik al veel positieve commentaren gehoord. Het hieraan gekoppelde 'Sniper bootcamp' waarin kinderen vanaf acht jaar konden ervaren wat het is om zo'n specialist van het Korps Commandotroepen te zijn, leverde wel wat commotie op. Op vragen uit de pers reageerden kamerleden – zo leek het – behoorlijk kritisch over deze activiteit. Kun je kinderen, zo was de

vraag, in een museum wel leren schieten met een (speelgoed) snipergeweer? Ons antwoord was een duidelijk 'ja', omdat we dat schieten in een goed onderbouwd educatief en informatief kader hebben geplaatst. En daarmee konden zowel politiek als pers uiteindelijk goed leven. Door alle, voornamelijk positieve, aandacht in de pers was er heel veel belangstelling van het publiek. Ondanks de inzet van extra snipertrainingen en extra medewerkers hebben we toch nog kinderen moeten teleurstellen: uitverkocht! Met ook nog een zeer succesvolle Delftse Museumnacht, hebben we weer een grote stap gezet bij het behalen van een stevig bezoekersaantal in 2011.

Chris Ronteltap
algemeen directeur
Legermuseum

Sniper: van 'moordenaar' naar superspecialist

door Hans van Lith (tekst) en Casper van Bruggen (foto's)

In het verleden haalde onze legerleiding haar neus op voor de *sniper* (sluipschutter). Ze werden bijna als moordenaars beschouwd, die in het geniep werkten. Nu schat men deze superspecialisten op hun juiste waarde voor het verkennen, verzamelen van inlichtingen en uitschakelen van speciale doelen. Ook ons Korps Commandotroepen heeft ze.

Al in de oudheid zochten legercommandanten naar middelen om de vijand uit te schakelen, voordat die kans zag de eigen troepen aan te vallen. Deze werden gevonden in mannen met speciaal geconstrueerde handbogen, die uitgekende schutterstechnieken beheersten en bij hun optreden buiten het zicht van de tegenstander wisten te blijven. Al snel bleek dat het lukraak uitschakelen van willekeurige vijanden weinig effect had en dat het de opmars van de tegenstander niet stoorde. Dit leidde tot een nieuwe tactiek: de doelen werden heel bewust gekozen. Vooral leidende officieren werden op de korrel genomen. Als die tijdig uitgeschakeld konden worden, verstoorde dat de bevelvoering bij de vijand en daarmee zijn effectieve optreden.

Amerikaanse Burgeroorlog

In de Amerikaanse Burgeroorlog zien we – zowel aan Noordelijke als aan Zuidelijke kant – een bewuste ontwikkeling van eenheden *sharpshooters*. Zij kregen tot taak officieren en artilleristen uit te schakelen. Om hun taak zo goed mogelijk te verrichten, ontwikkelden zij ook camouflagetechnieken. Aanvankelijk bestonden die vooral uit het gebruik van een *ghillie suit*, een pak dat weinig meer was dan een soort jute zak. Deze pakken stammen uit Schotland, waar jachtopzieners ze aantrokken om hun lichaamsvorm in het landschap te verdoezelen.

Oefenen in een stedelijke omgeving.

Na het lossen van een schot herlaadt de sniper zijn Accuracy.

De speciale eenheden werden langzamerhand ook elders bekend en kregen de naam 'snipers'. Deze naam kwam uit India, waar Britse militairen uit verveling schoten op het snelle vogeltje de *snipe* (snip). Wie het lukte er een te raken, was wel een bijzonder goede schutter en zo iemand werd dan een sniper genoemd. Door het effectieve optreden van snipers, zien we ze ook in de Eerste en de Tweede Wereldoorlog aan het werk. Ze waren in de Eerste Wereldoorlog zo gevreesd dat op gevaarlijke plaatsen in de loopgraven of bij open stukken waar troepen moesten passeren en die geregeld onder hun vuur lagen, zelfs bordjes met 'Snipers' werden geplaatst. In de Tweede Wereldoorlog stelden de Russen onder meer bij Stalingrad snipers op, om de opmars van de Duitse infanterie te ontregelen en te vertragen. Later, in de jaren zeventig van de vorige eeuw, zette de Vietcong in Vietnam snipers in tegen de Amerikanen. Zij beantwoordden deze acties door op hun beurt massaal snipers in het veld te brengen om de Vietcong-specialisten uit te schakelen. Tijdens de burgeroorlog in het voormalige Joegoslavië in de jaren negentig, vuurden sluipschutters van de Bosnische Serviërs

op de belegerde stad Sarajevo. Zij hielden een belangrijke boulevard in de Bosnische hoofdstad zodanig onder vuur, dat deze berucht werd onder de naam Sniper Alley. Maar deze vergelijking met de militaire sniper gaat mank. Het was in feite een terroristisch getinte activiteit, omdat het geen militair doel diende. De Servische schutters hadden het vooral op onschuldige burgers gemunt.

Nederlandse situatie

In Nederland werd het belang en de kracht van de sniper pas laat ingezien. Sommige militairen vonden zijn optreden vanuit een gecamoufleerde positie zelfs 'laf', waarbij het gevaar dat de sniper zélf liep over het hoofd werd gezien. Bij de opbouw van de Lucht Mobiele Brigade was het tij echter gekeerd. De legerleiding ging te rade in Engeland en de Verenigde Staten over de sniperinzet. Aanvankelijk dachten ze aan groepen van zeven man, bestaande uit vier infanteristen, twee pioniers en een sniper. Toenmalig kapitein Querido – nu commandant van het Korps Commandotroepen – ging naar Groot-Brittannië en de VS om te onderzoeken wat het werk van de sniper precies

inhiel. Ook volgde hij zelf een opleiding in dit specialisme. De eisen bleken niet mis. De sniper moet gedetailleerde verkenningen kunnen uitvoeren of met weinig middelen (één schot) een doel kunnen uitschakelen. Soms een vijandelijke commandant, dan weer verbindingspersoneel. Daarbij moet hij ongezien kunnen naderen en ook weer verdwijnen. Dat vereist een grote vaardigheid in schieten, kaartlezen, camoufleren en waarnemen. En vooral een grote koelbloedigheid om langere tijd alleen of met z'n tweeën, soms onder barre omstandigheden, in het veld te kunnen overleven.

Onschatbare factor

In 1993 kregen eerst de commando's en vervolgens de Lucht Mobiele Brigade en het Korps Mariniers een snipertraining. Een jaar later startte de opleiding voor sniper-instructeur. Al gauw bleken de eisen aan de sniper fysiek en mentaal zo zwaar dat de opleiding slechts voor weinigen was weggelegd. Gevolg was dat alleen de commando's en de mariniers een eigen training voor dit specialisme behielden. Bij andere legereenheden werden opleidingen tot schutter lange afstand (SLA) opgezet.

Het Korps Commandotroepen kent nu ploegen van negen man, van wie twee snipers. Hun opvallendste uitrustingsstukken zijn wapen en camouflagepak. De snipers zijn bewapend met een speciaal snipergeweer, de Britse Accuracy International type Artic Warfare. Het is een door veel landen gebruikt enkelschots grendelgeweer, een precisiewapen met een effectieve dracht van 800 meter. Het weegt 6,8 kilogram.

Het camouflagepak is een moderne versie van de ghillie suit. Het is een soort cape van gaas, voorzien van korte mouwen en twee snelsluitingen aan de voorkant. Er zijn veel elastiekjes op de buitenzijde aangebracht om vegetatie tussen te steken.

Oefenen in het waarnemen.

Toppunt van camouflage: boven takken van een naaldboom, onder hei.

Snipers op weg naar hun doel.

De sniper zelf bevestigt een groot aantal touwtjes – soms met reepjes stof – aan het gaas van de ghillie suit om de camouflage te verbeteren. Een arbeidsintensief karwei dat wel een week kan duren. Het illustreert overigens hoe perfectionistisch

hij met zijn uitrusting omgaat. Zijn leven kan ervan afhangen! De sniper heeft zich inmiddels ook in de Nederlandse krijgsmacht ontwikkeld tot een hoog opgeleide specialist, voor wie niemand nog zijn neus ophaalt.

Tentoonstelling

Het Legermuseum opende 29 september een fototentoonstelling over de training van snipers. De opnamen zijn van fotograaf – inmiddels conservator – Casper van Bruggen. Bij de opening hield sergeant-majoor Jurgen (uit veiligheidsoverwegingen wordt alleen de voornaam gebruikt) een voordracht. Hij is commandant wapeninstructie van het Korps Commandotroepen. Op zijn verhaal is dit artikel grotendeels gebaseerd. Van Bruggen doet overigens op de website van het Legermuseum verslag van zijn boeiende ervaringen bij het maken van de foto's voor de expositie. Ook zijn hier meer wetenswaardigheden over snipers te vinden. De tentoonstelling loopt tot 5 januari 2012.

Maastricht tijdens de Belgische Opstand

Strijd, armoede en een boeman

door Edwin Ouwejan

Al sinds 1632 maakt Maastricht deel uit van het Nederlandse grondgebied. Tijdens de Belgische Revolutie (1830-1839) lijkt de stad echter verloren. Negen jaar lang wordt Maastricht belegerd, maar houdt stand dankzij de standvastigheid van generaal Dibbets. Dankbaarheid valt hem echter niet ten deel: Dibbets is vergeten in Nederland, verguisd in Maastricht.

“Aux armes!”, klinkt het eind augustus 1830 overall in Brussel, de zuidelijke hoofdstad van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. De Belgische Opstand is uitgebroken. De jarenlange onvrede met het regime van koning Willem I en de invloed van Franse revolutionairen in Brussel zorgen voor de vonk die het Koninkrijk doet ontvlammen: revolutie in het zuiden!

Dibbets

In september vechten de Nederlandse troepen om het bezit van Brussel. Tevergeefs. Met stille trom verlaten de soldaten de stad. Op 4 oktober 1830 kondigt het voorlopige bewind in Brussel de onafhankelijkheid van België af. De Zuidelijke Nederlanden, waaronder Limburg, vallen in Belgische handen. Willem I weet slechts Antwerpen (tot 1832) en Maastricht te behouden.

Na de Belgische onafhankelijkheidsverklaring besluit Willem I militair in te grijpen: “Te wapen, voor de zaak van orde en recht!” Het enthousiasme is groot in Nederland: veel vrijwilligers willen de ondankbare Belgen wel eens een lesje leren. Ondanks het enthousiasme treedt

B.J.C. Dibbets, luitenant-generaal en commandant van de vesting Maastricht. (Collectie Legermuseum)

het Nederlandse leger niet op. Het bombardement van Antwerpen op 27 oktober 1830 vanuit de citadel is het enige grote Nederlandse wapenfeit. Het bombardement was in de ogen van veel Belgen onnodig en maakte de haat tegen Holland nog groter.

Een paar dagen na het bombardement starten er in Londen onderhandelingen. Nederland kan niet meer rekenen op de steun van de grote mogendheden en Willem I staat alleen. Tijdens de conferentie worden de toekomstige grenzen tussen België en Nederland de facto al bepaald: Nederland krijgt het grondgebied van de oude Staatse Republiek, inclusief Limburg. De onderhandelingen stagneren echter om allerlei redenen. Het behoud van Maastricht is voor de onderhandelingspositie van Willem I cruciaal. Gelukkig heeft hij met de benoeming van generaal Dibbets als garnizoenscommandant van Maastricht een militair gevonden die uit het juiste hout is gesneden: onverzetselijk en onverschrokken.

Sympathie voor opstand

De onrust in Maastricht is groot in die dagen van revolutie en opstand. De bevolking voelt veel sympathie voor de opstandelingen. De relatie met de noordelijke Nederlanden is een ‘gedwongen huwelijk’ en vooral ingegeven door de militaire strategische positie van Maastricht. Sinds 1632 is Maastricht een belangrijke Nederlandse vesting. De bijnamen van de stad drukken dit goed uit: ‘sleutel tot het Noorden’ en ‘het Gibraltar aan de Maas’. De langdurige militaire aanwezigheid heeft de loyaliteit aan het protestante Noorden niet versterkt. De verbondenheid met het Zuiden is vele malen groter. Daarbij speelt het katholieke geloof een belangrijke bindende rol. Ook zijn de relaties met zuidelijke steden als Luik en Hasselt veel sterker dan de band met Den Haag. Daarnaast heerst er armoede en

Drinkende Nederlandse schutter van de Mobiele Schutterij tijdens de Belgische Opstand. (Collectie Legermuseum)

dat leidt tot sociale onrust en verzet onder de burgers in Maastricht. De liberale Maastrichtse elite die zeer Frans georiënteerd is, steunt dit verzet. Zij kijken met grote belangstelling naar de democratische revolutie in Parijs en hopen op een vergelijkbare omwenteling in hun stad.

Straffe hand

Het Belgische Maasleger belegerd vanaf november 1830 de stad, maar kan niks uitrichten tegen de sterke vesting met een overmacht aan kanonnen. De Maastrichtenaars voelen zich moedeloos: als enige zuidelijke stad is het niet gelukt om de Hollanders te verdrijven! Zo vormen de inwoners eigenlijk het grootste gevaar voor het Nederlandse garnizoen: de bevolking roert zich. Het garnizoen wordt een bezettingsmacht. Een deel van de kanonnen op de stadswallen is gericht op de binnenstad, de verdedigingswerken zijn afgesloten voor burgers

en de stadspoorten worden streng bewaakt. Generaal Dibbets heerst met strenge hand vanuit zijn hoofdkwartier op het Vrijthof. De soldaten jagen de bevolking schrik aan. Oproerige burgers worden door soldaten met geweld uit elkaar gejaagd. De boodschap van generaal Dibbets is duidelijk: Maastricht blijft Nederlands!

Het handhaven van de orde verloopt niet zonder slag of stoot en slachtoffers. Zo vermeldt de Kroniek van de stad Maastricht: "Den 25 Dec. schootten de militairen met een twaalfponder met schroot geladen op vier schippers, die met een geladen schip 's nagts om elf uren door de Maasbrug voeren. Een schipper bleef dood die te Haren begraven is, eenen kreeg een been en een arm af."

In het begin kan Dibbets zijn eigen troepen slecht vertrouwen. Zijn plaatsvervanger is bijvoorbeeld betrokken bij een van de complotten om de stadspoorten te openen. Veel belangrijke officieren en burgers verlaten Maastricht en sluiten zich aan bij de opstand. Een aantal van hen speelt later een belangrijke rol in het nieuwe Belgische bestuur. Voor Maastricht is deze uittocht echter een ware aderlating. Ook de lokale schutterij en de marechaussee blijken onbetrouwbaar. De schutterij wordt ontwapend en de meeste marechaussees vervangen door te vertrouwen Noordelijke collega's. Als de onbetrouwbare elementen eenmaal zijn verdwenen, is het eenvoudig voor het

Uniform met uitrusting en bewapening van het 10e regiment lansiers, 1818-1841. Opstelling uit de vaste expositie van het Legermuseum.

Op 19 januari 1831 probeert een detachement van het Maastrichtse garnizoen het op de linker Maasoever gelegen kasteel Caestert te veroveren. De actie die zich afspeelt ten zuiden van de stad mislukt. De prent toont de dappere Nederlandse fuselier Clause die zijn gewonde kameraad Engster redt. Het kasteel, op de Belgische Maasoever, is vorige eeuw afgebroken. (Collectie Legermuseum)

Hollandse garnizoenen om met harde hand de orde en rust te bewaren in Maastricht. Het grote gevaar voor de stad is geweken!

Economische wurggreep

Het lukt de opstandelingen niet om Maastricht met geweld te veroveren. Zij besluiten om Maastricht in een economische wurggreep te nemen en zo tot overgave te dwingen. Maastricht wordt omsingeld en de Maas en de Zuid-Willemsvaart geblokkeerd. De Maastrichtenaren moeten de buikriem aantrekken en het carnaval kan jarenlang niet meer gevierd worden. Het lukt de Belgen echter niet om Maastricht op de knieën te krijgen. Er wordt driftig gesmokkeld en de verbindingen met de buitenwereld worden niet geheel afgesloten. De weg naar Aken blijft open en vanaf 1833 mag de stad weer via de Maas worden bevoorrad. Bovendien blijkt tijdens de onderhandelingen in Londen dat de grote mogendheden niet toestaan dat Maastricht in Belgische handen valt. Maastricht moet een buffer blijven tegen Frankrijk. De Belgen willen het beleg echter niet opgeven zolang de Hollanders de Schelde blokkeren. Ondanks de armoede ontstaat in het isolement ook nieuwe industrie. Petrus Regout zet een aardewerkfabriek op, Sphinx, die uitgroeit tot een van de grootste producenten van aardewerk ter wereld. Het duurt negen jaar voordat in 1839 de verdeling tussen

Nederland en België definitief is. Beide staten verdelen Limburg en België heft het beleg van Maastricht op. Het is aanmerkelijk dat het behoud van Maastricht de Nederlandse positie heeft versterkt in de onderhandelingen over Limburg. De verdeling is overigens tegen de zin van de Limburgers. Aansluiting bij België blijft nog jarenlang een wens van veel Limburgers.

Kwaad bloed

Dibbets maakt de vrede niet meer mee. Geplaagd door jicht sterft hij in 1839. Zijn naam verdwijnt uit de geschiedenisboeken. Chassé (citadel van Antwerpen) en Jan van Speijk ('dan liever de lucht in') worden de Nederlandse helden van de Belgische Opstand. Alleen in Maastricht blijft Dibbets nog jarenlang een boeman en hét symbool van anti-Hollandse gevoelens. Stoute kinderen worden bang gemaakt met de waarschuwing: "Pas op, anders komt Dibbets je halen!" Zijn monument gebruiken de Maastrichtenaren na de zondagsmis als urinoir. Het harde regime en de grote armoede tijdens het negenjarige beleg hebben veel kwaad bloed gezet bij de Maastrichtenaren. Pas in 2006 krijgt Dibbets een beetje de eer die hij verdient; een plaquette in Maastricht. Maar de kans is klein dat er in Maastricht ooit een straat naar hem wordt vernoemd, dat is nog te veel eer voor deze Hollandse boeman.

Oorlog tegen wil en dank

door Ed Coumans

Zomer 1747: Franse troepen vallen de Republiek der Verenigde Nederlanden binnen. Daarmee gebeurt wat de Republiek juist probeert te vermijden. Zeeuws-Vlaanderen wordt onder de voet gelopen, Bergen op Zoom raakt ingesloten en de vijand rukt op naar Maastricht. En dat alles omdat een jonge Pruisische koning zich niet aan de afspraken hield.

Karel VI, koning van Oostenrijk en keizer van het Duitse Rijk, sterft plotseling op 20 oktober 1740. De Pruisische koning Frederik II (later 'de Grote') profiteert van de verwarring en valt een maand later de Oostenrijkse provincie Silezië binnen. De Oostenrijkers zijn geen partij voor het goed geoefende Pruisische leger.

Frederik ontketent hiermee de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748). De strijd onleent zijn naam aan de opvolgingskwestie rond zowel de Oostenrijkse troon als de Duitse keizerskroon. De laatste was doorgaans in handen van de Oostenrijkse Habsburgers. Opvolging was alleen mogelijk in mannelijke lijn. Nu had Karel VI geen zoon. Daarom had hij met verdragen geregeld dat zijn dochter Maria Theresia hem mocht opvolgen. Maar de jonge Pruisische koning lapt de afspraken aan zijn laars. Frederik vormt een alliantie met onder andere Frankrijk. Om de keizerskroon is het hem echter niet te doen. Hij heeft het oog laten vallen op het rijke Silezië.

Oostenrijk vraagt steun aan zijn bondgenoten Engeland en de Republiek. Nederland raakt met tegenzin betrokken. Hulp aan Oostenrijk zou niet alleen oorlog met Pruisen maar ook met Frankrijk kunnen betekenen. En een nieuwe oorlog tegen de Fransen wil Nederland koste wat het kost voorkomen.

Desastreuze nederlaag

Frankrijk niet voor het hoofd stoten en interne verdeeldheid over de kosten: het duurt lang eer het Staatse leger voldoende mankracht heeft om Oostenrijk bij te staan. Pas in 1743 vertrekt er een hulpkorps. Het is van geen nut meer, want inmiddels hebben Frederik en Maria Theresia een wapenstilstand gesloten. Frederik heeft zijn buit binnen: Pruisen zal Silezië niet meer uit handen geven. De Oostenrijkers moeten dit verlies accepteren. Ze hebben niet de kracht een tweefrontenoorlog te voeren. Nu kunnen ze zich richten op de strijd tegen Frankrijk.

Deze Fransen nemen in 1744 de Oostenrijkse ofwel Zuidelijke Nederlanden op de korrel. Ze rollen de ene na de andere grensvesting op. In 1745 willen ze deze klus afmaken door de resterende vestingen te veroveren. Ze slaan het beleg voor Doornik. Een poging van de Engels-Oostenrijks-Staatse coalitie om de vesting te ontzetten, leidt tot een desastreuze nederlaag bij Fontenoy. Enkele eenheden uit het leger van de drie bondgenoten slaan al op de vlucht voor de nederlaag een feit is. Zo ook de Staatse kolonel Appius met zijn cavalerieregiment Hessen-Homburg. Voor hem krijgt zijn gedrag een vervelend staartje: niet alleen wordt hij door de krijgsraad het Staatse leger uitgezet, maar weer thuis in Groningen schopt zijn vrouw de lafaard ook het huis uit.

Met het fiasco bij Fontenoy is ook het lot van Doornik beslist, ondanks hardnekkig verzet van het Staatse garnizoen onder generaal Van Dorth. Heel Vlaanderen valt vervolgens in Franse handen. In

Chasseurs à pied. Franse lichte troepen in 1747: tamboer, officier en jager. (Collectie Legermuseum)

Grenadier van het Hessisch Regiment Erbprinz. Dit regiment maakt omstreeks 1747-1749 deel uit van het Staatse leger. (Collectie Legermuseum)

Musketier te paard en een brigadier met vlag, 1745. Beiden zijn van het regiment *Maison du Roi* van de Franse koning Lodewijk XV. (Collectie Legermuseum)

1746 keren de kansen voor de bondgenoten niet. Het leger van Lodewijk XV blijft te sterk. Het is niet alleen de bekwame Franse bevelhebber Maurits van Saksen, maar vooral de slechte samenwerking, verdeeldheid en onbekwame bevelvoering die de bondgenoten parten speelt. Zo valt dat jaar de laatste grensvesting Namen. In de daaropvolgende slag bij Rocourt (bij Luik) is het enkel de taaie tegenstand van de Staatse troepen die de vernietiging van het geallieerde leger voorkomt.

Dure overwinning

De tijd lijkt rijp voor vrede. Toch mislukken de onderhandelingen hierover. Daarom besluiten de Fransen in 1747 het grondgebied van de Republiek aan te vallen. Zeeuws-Vlaanderen wordt bezet. Maar de Franse poging om de belangrijke vestingstad Maastricht te veroveren, wordt ver-

ijdeld. En ondanks de nederlaag bij Lafelt (ten westen van Maastricht) houden de geallieerden stand aan de Maas. De Fransen belegeren vervolgens vanaf 14 juli Bergen op Zoom. De bevelhebber van het geallieerde veldleger, de initiatiefloze Engelse hertog van Cumberland, weigert steun aan de stad. Hij wil Maastricht blijven beschermen. Toch wordt het voor de Fransen een moeizame belegering. Het garnizoen houdt koppig stand. De stad valt pas na een bloedige bestorming op 16 september. Het kostte de Fransen maar liefst tussen de 12.000 en 20.000 man tegenover 5.000 à 6.000 man aan geallieerde kant.

Lafelt en Bergen op Zoom zijn dure overwinningen voor de Fransen. En ze slagen er niet in de Republiek tot vrede te dwingen. Die vrede komt uiteindelijk een jaar later. Na maanden onderhandelen wordt op 18 oktober 1748 de Vrede van Aken getekend. Meer dan een bestand is het niet, want geen van de partijen is blij met het verdrag. Al enkele jaren later in 1756, breekt een nieuwe oorlog uit. De Republiek trekt in het vredesverdrag duidelijk aan het kortste eind. Als grote mogendheid heeft ze afgedaan.

Literatuur

Archives du Service Historique de l'Armée de Terre, Vincennes, IV, Article 15, Section 1, pièce 19. Relation de l'action qui s'est passée au village de Lawfeld entre l'aile gauche de l'armée alliée et les Français le 2 juillet 1747 par un officier étranger Bruijn, J.R. en C.B. Wels (red.), *Met man en macht. De militaire geschiedenis van Nederland 1550-2000*

Bosscha, J., *Neêrlands heldendaden te land, van de vroegste tijden af tot in onze dagen* v.2 Nimwegen, Olaf van, *De Republiek der Verenigde Nederlanden als grote mogendheid*

Het beleg van Bergen op Zoom door de Fransen vanaf juli 1747. (Collectie Legermuseum)

Slag bij Lafelt

Eind juni 1747 onderschept het geallieerde leger de Fransen in het huidige Belgisch-Limburg. Beide bevelhebbers, de hertog van Cumberland en Maurits van Saksen, weten dat een veldslag aanstaande is. Cumberland stelt zijn leger op van Alden-Biesen ten zuiden van Bilzen tot aan de Sint-Pietersberg bij Maastricht. Op rechts staan de Oostenrijkers, in het centrum de Nederlanders en op links de Engelsen. Cumberland vindt zijn positie sterk en besluit de Franse aanval af te wachten.

2 juli begint mistig en regenachtig. Omstreeks 10 uur 's ochtends openen de Fransen de strijd met de aanval op het gehucht Lafelt, dat vlak voor de geallieerde linkervleugel ligt. Na een korte artilleriebarrage valt de infanterie aan. De Engelse verdedigers worden teruggeslagen, maar met versterkingen drijven ze de Fransen met zware verliezen terug.

Om zijn linkervleugel te ontlasten, vraagt Cumberland de Nederlanders en Oostenrijkers om steun. De Staatse bevelhebber Waldeck laat vanuit het centrum zijn troepen aanvallen. Twee aanvallen stuiten op hevig artillerievuur. De Oostenrijkers komen niet in beweging. Ze vinden de Franse posities te sterk.

Lafelt blijft echter onder druk staan. Keer op keer dringen de Fransen het dorp binnen, maar steeds weten de Engelsen verloren terrein terug te winnen. Zo lopen vier aanvallen stuk op de hardnekkige verdediging onder de ervaren Engelse commandant Ligonier. Maar na vijf uur strijd slaagt de vijfde stormloop. De nieuwe aanval leidt tot paniek bij enkele eskadrons cavalerie in het centrum. Met moeite worden de linies hersteld. Ligonier probeert het verlies van Lafelt te voorkomen met een gewaagde cavalerieaanval.

Tegelijkertijd maakt Cumberland een andere keuze. Hij beveelt de terugtocht. En dat terwijl een groot deel van zijn leger nauwelijks op de proef is gesteld. De hertog wil echter geen risico lopen en kiest voor de zekerheid van een geordende terugtocht. Nu is zijn leger daar nog toe in staat.

Ligonier kan niet anders dan de terugtocht dekken. Daarin slaagt hij, maar zijn paard sneuvelt en hij raakt krijgsgevangen. Het geallieerde leger trekt zich ordelijk terug tot op de oostoever van de Maas bij Maastricht.

De Fransen zijn meester van het slagveld. Maar Maurits bereikt niets. De belegering van Maastricht is nog steeds onmogelijk. Met 10.000 doden en gewonden is Lafelt een dure overwinning. De geallieerde verliezen zijn veel lager met zo'n 5.800 man aan doden en gewonden.

Marechausseemuseum blijft in Buren

door Hans van Lith (tekst en foto's)

Het voormalige Koninklijk Weeshuis in Buren – dat sinds 1972 het Marechausseemuseum huisvest – staat in de steigers. Symbolisch voor de situatie van alle Nederlandse defensiemusea die ook met een vernieuwing bezig zijn: de samensmelting tot één groot museum in Soesterberg met enkele 'buitenvestigingen'. Een daarvan is het 'Museum der Koninklijke Marechaussee'. Dat blijft in Buren.

Gebaseerd op de privécollectie van de toenmalige kapitein (uiteindelijk kolonel) M.C. van Houten, werd vanaf 1936 in de kazerne van Apeldoorn een bescheiden 'korpsverzameling' tentoongesteld. Deze vormde de aanzet tot het Marechausseemuseum, dat dit jaar dus driekwart eeuw bestaat en inmiddels een officieel 'geregistreerd museum' is. De huidige directeur, kolonel b.d. S.M. Klijnhout vertelt dat Van Houten – die bekendheid kreeg als commandant van de beveiliging (of bewaking) van de vroegere Duitse keizer Wilhelm II in Amerongen en Doorn – een man met een grote visie was. Hij heeft onder meer veel bijgedragen aan de internationale samenwerking van politieorganisaties, zoals we die nu kennen als Interpol en Europol. Van Houten werd na zijn pensionering in 1939, directeur van het Legermuseum.

Hij kwam uit een zeer vermogende familie en richtte de Stichting Van Houten op. Jaarlijks werd (en wordt) een deel van de opbrengst uit het fonds besteed aan de ondersteuning van marechaussees die buiten hun schuld in financiële problemen zijn gekomen. Een ander deel gaat naar de instandhouding van het Marechausseemuseum. Dit biedt inmiddels een vrijwel compleet historisch overzicht van het Wapen der Koninklijke Marechaussee en het Korps Politietroepen. Ook de latere rijks- en gemeentepolitie zijn vertegenwoordigd. Kolonel Klijnhout noemt dit een logische combinatie, omdat al deze

De missie in voormalig Joegoslavië, links een marechaussee van de Donaupatrouille, rechts een kolonel van de Koninklijke Marechaussee, het borstbeeld in het midden is van marschalk Tito

organisaties bestaan uit geüniformeerde ordehandhavers. Voor een deel uit de militaire hoek (marechaussee en politietroepen), voor een ander deel civiel (rijks- en gemeenteveldwacht en opvolgers). Als praktisch punt komt daar nog bij dat het Politiemuseum in Apeldoorn helaas moest sluiten. Door het Marechausseemuseum is het nu toch nog mogelijk een beeld van de burgertak van de ordehandhaving te krijgen.

Koninklijk Weeshuis

De collectie groeide voorspoedig en na verloop van tijd moest naar een ruimere behuizing worden omgezien. Die vond het museum in Buren, waar het vroegere Koninklijk Weeshuis al enige tijd leegstond. Dit weeshuis was in 1612 gesticht door Maria van Nassau, de dochter van prins Willem van Oranje. Het Marechausseemuseum heeft zo een dubbele connectie met de Oranjes: het wapen is immers in 1814 opgericht door koning Willem I. Het gebouw werd in 1972 gehuurd. Destijds is de afspraak gemaakt dat een aantal vertrekken van het vroegere weeshuis – zoals de regentenkamer en een leefruimte voor de wezen – in oude glorie zouden blijven bestaan en dat enkele dio-

rama's een impressie zouden geven van het leven in het Koninklijk Weeshuis. Toen ook dit onderdak voor de collectie te klein dreigde te worden, kocht het bestuur de oude sportzaal van de gemeente Buren en bracht hier het moderne rijdende materieel van het wapen onder.

Levensrecht

Het Marechausseemuseum laat de ontwikkeling zien vanaf de oprichting van de marechaussee in 1814 – uiteindelijk voortgekomen uit de Franse gendarmerie van Napoleon – tot en met de inzet voor vredesmissies anno 2011. En dat op een zeer levendige manier. Enerzijds aan de hand van voorwerpen, wapens, uitrustingsstukken, reglementen, foto's en persoonlijke herinneringen; anderzijds door het inrichten van allerlei opstellingen schaal 1:1. Vooral die laatste geven een levensechte indruk. Zo zijn er een zadelmakerij, een cachot, een kroeg uit de jaren twintig waar marechaussees en veldwachter controle uitoefenen, een standaard brigadekantoor, het bureau van kapitein Van Houten, een opstelling van moderne marechaussees tijdens een oefening, en een inzet tijdens een vredesmissie in Bosnië, Kosovo, de Gazastrook en Afghanistan.

Het kantoor van kapitein Van Houten, de grondlegger van het Marechausseemuseum.

Voorts zijn er talrijke geüniformeerde poppen, die een indruk geven van de kleding van marechaussee, politietroepen, rijks- en gemeenteveldwachters. Daarbij blijkt dat de Duitse 'Pickelhaube' van voor de Eerste Wereldoorlog ook bij onze geüniformeerde ordehandhavers niet onbekend was! Een speciale internationale opstelling symboliseert de politiesamenwerking over de grenzen. Daarnaast herbergt het museum veel vitrines met informatie over de diverse politieorganisaties. Zoals bijvoorbeeld het Korps Politietroepen, dat vooral voor de Tweede Wereldoorlog bewakingsdiensten van onder andere spoorbruggen voor zijn rekening nam. Interessant zijn ook de geëxposeerde instrumenten voor forensisch onderzoek (ook een interesseveld van Van Houten). Vanzelfsprekend besteedt het museum ook aandacht aan marechaussees die tijdens de oorlog 1940-1945 of tijdens hun inzet voor vredesmissies het leven verloren. Foto's, onderscheidingen, korte beschrijvingen en een speciale nis voor de wachtmeester die in Afghanistan in een hinderlaag liep en sneuvelde, houden hun herinnering levend. "Dat zijn de minder mooie kanten van ons beroep", aldus Klijnhout. In de dependance ten slotte staat modern (gepantserd) materieel opgesteld. Op de televisie zien we dit soms tijdens inzet op vliegvelden of bij terroristische acties als destijds de treinkaping in Wijster. Verder worden onder andere de motoren getoond, waarmee de marechaussee zijn begeleidingstaken van belangrijke personen en zware militaire transporten uitvoert. Kortom, een breed overzicht. Het Museum der Koninklijke Marechaussee is een aanrader!

De Pickelhaube was ook in Nederland bekend, hier een officier van de voormalige rijksveldwacht

Leden van het Korps Politietroepen, rond 1940.

De dependance met rijdend materieel, links een 'Ottertje' van na de Tweede Wereldoorlog, in het midden een M113 en rechts een Shorad Patrol, overgenomen van de rijkspolitie op Schiphol in 1993.

Vriendendag

Een zeventigtal Vrienden van het Legermuseum verzamelde zich 24 september in het Marechausseemuseum in Buren voor de traditionele Vriendendag. Voorzitter Gijs Scholtens heette iedereen welkom en overhandigde de gastheer een geschenk. Daarna hield de directeur kolonel b.d. der Koninklijke Marechaussee S.M. Klijnhout een inleiding. Hij vertelde onder andere dat het museum met vier vaste krachten en 48 vrijwilligers werkt. Qua onderhoud is de Stichting Weeshuis voor het exterieur en het Marechausseemuseum voor het interieur van het gebouw verantwoordelijk. Een bijzonderheid: je kunt in het museum ook trouwen! Na de speeches werden de Vrienden rondgeleid. Door de vele vragen moesten de rondleidende vrijwilligers aan het einde nog opschieten om het gezelschap op tijd voor de lunch af te leveren. 's middags konden de Vrienden kiezen uit diverse programma's: zelf het museum nog eens bekijken, een wandeling door Buren met een gids of op eigen gelegenheid. Voor wie de smaak van het museum te pakken heeft of wil krijgen: het Museum der Koninklijke Marechaussee is geopend van maandag tot en met zondag en op feestdagen (met uitzondering van eerste en tweede kerstdag, oudejaarsdag, 1 en 2 januari) van 12.30 uur tot 16.30 uur. De toegangsprijs bedraagt vijf euro (vier euro per persoon voor groepen, museumjaarkaart gratis).

AGENDA

Tentoonstellingen

t/m januari 2012	Foto-expositie 'Snipers'. Foto's gemaakt tijdens verschillende trainingen van het Korps Commandotroepen
t/m 2012	Prins Maurits en de Tachtigjarige Oorlog
t/m 2012	Onder Vuur. Militaire dilemma's, interactieve filmpresentatie
t/m 2012	Actie Zone: van groentje tot generaal in drie kwartier
t/m 2012	Toernooiridders. Klaar voor de strijd?

Activiteiten in het museum

24 december 2011 t/m 8 januari 2012	Feest in de middeleeuwen is het thema van de kerstavantie. Meisjes versieren een mooie middeleeuwse hoed en jongens maken hun eigen ridderschild. In het weekend toont een kok hoe je een middeleeuws feestmaal voorbereidt. Ook worden de tafelmanieren van ridders en jonkvrouwen uitgelegd.
18 februari 2012 t/m 4 maart 2012	Februari is ook in het Legermuseum de maand van de liefde. Rond de tentoonstelling 'Toernooiridders' worden allerlei activiteiten georganiseerd, waarbij de jongens een 'jonkvrouw' moeten veroveren en de meisjes hun 'ridder' voor zich moeten winnen.
2 februari 2012 en 1 maart 2012	De conservator vertelt ... Winterlezingen in het Legermuseum. Op 2 februari de lezing 'Oorlog en lied in de 20e eeuw'. Conservator Jos Hilkhuisen spreekt over bekende (volks)liedjes en popmuziek gerelateerd aan oorlogen in de 20e eeuw. Op 1 maart sluit conservator Casper van Bruggen de reeks met een lezing over het Papoea Vrijwilligers Korps. Aanmelden kan via Communicatie@legermuseum.nl. Met de Vriendenpas zijn de lezingen gratis.
17 en 18 maart 2012 Verwacht:	Napoleontisch bivak. Expositie met unieke foto's uit de bezette gebieden in de Tweede Wereldoorlog. Aanleiding is de door Duitsland reizende foto-expositie 'Fremde im Visier'. Deze toont oorlogsfoto's uit privébezit, gemaakt door Duitse militairen in onder meer Rusland, Polen en Frankrijk. Aan de expositie worden Nederlandse beelden toegevoegd van het Rijksmuseum Amsterdam.

Voor meer informatie en het exacte programma zie: www.legermuseum.nl.

Bijzondere bajonet

Een van de opmerkelijkste bajonetten in de Nederlandse geschiedenis is ongetwijfeld het model dat tussen 1912 en 1938 in gebruik was bij de KNIL-artillerie. Deze bajonet, waarvan naar schatting tussen de 1.500 en 2.000 exemplaren zijn vervaardigd, heeft geen handgreep. Men vond het voor de artilleristen kennelijk niet noodzakelijk om over een bajonet te beschikken die ook als apart steekwapen kon worden gebruikt.

Op de 'greep' zijn sporen te zien, waaruit blijkt dat de bajonet op een gegeven moment voorzien is geweest van greepplaten. Dit zal na 1938 zijn gebeurd om hem als dolk te kunnen gebruiken. Een hergebruik dat met vrijwel al deze artilleriebajonetten is gebeurd. Tot voor kort bezat het Legermuseum geen voorbeeld van dit model bajonet. Sterker nog, dit is de enige bajonet van de Nederlandse strijdkrachten die nog ontbrak. Dat maakt deze aanwinst nog bijzonderder.

Mathieu Willemsen

NIEUWE VRIENDEN

M.N. IJdo	Hazerswoude-Dorp
G. van Putten	Apeldoorn
C.C. Braat	Alphen aan den Rijn
H.K.W. de Laater	Amsterdam
J.H.W.F. Lukassen	Nijmegen
J. Verbelen	Koekelberg (België)

OOK VRIEND WORDEN?

Zie www.vriendenlegermuseum.nl

Uw Vriendschap wordt beloond:

- vernissages in museum (inclusief gratis introductie)
- het jaarboek Armamentaria
- driemaal de Nieuwsbrief
- deelname aan jaarlijkse Vriendendag
- gratis toegang tot museum en bijzondere tentoonstellingen

COLOFON

De Nieuwsbrief verschijnt driemaal per jaar.

Redactie	Hans van Lith Hans Buurman Edwin Ouwejan Marije van Thiel Ed Coumans (eindredactie)
Vormgeving en drukwerk	De Swart BV, Den Haag
Uitgever	Stichting Vrienden van het Legermuseum
Secretariaat	Antwoordnummer 11228, 2600 WC Delft tel.: (015) 214 23 76* fax: (015) 214 39 16 *alleen op donderdag- of vrijdagmorgen e-mail: secretariaat@vriendenlegermuseum.nl
Website	www.vriendenlegermuseum.nl
Webmaster	Henk Goos
Webredacteur	Guus van Leeuwe
ISSN	1569-4305